

Kulturværdiudvalgets Årsberetning 2006

Indholdsfortegnelse

- [Forord](#)
- [Udvalgets arbejde i beretningsåret](#)
- [Sag om udførsel af et maleri af André Derain](#)
- [Sag om Georg Brandes' Stambog](#)
- [Kulturværdiudvalgets ansvar ved udstedelse af udførselstilladelser for genstandes evt. ulovlige indførsel i Danmark](#)
- [Forbehold](#)
- [Erhvervelser](#)
- [Forhåndsgennemgangen](#)
- [Individuelle ansøgninger](#)
- [EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande](#)
- [Kulturgenstande i privateje belagt med udførselsforbud](#)
- [Udvalgets økonomiske rammer](#)
- [Kulturværdiudvalgets sekretariat](#)
- [Regnskab for 2006](#)

Forord

Kulturværdiudvalget offentliggør herved sin 20. årsberetning siden ikrafttrædelsen den 1. januar 1987 af lov nr. 332 af 4. juni 1986 om sikring af kulturværdier i Danmark.

Kulturværdiudvalget kan konstatere, at der stadig fremkommer kulturværdier af stor national betydning på auktioner og andetsteds, som bør forhindres i at forlade landet, men også, at de relevante kulturbevaringsinstitutioner gør en ihærdig indsats for at erhverve dem på det frie marked forud for en evt. indgriben fra Udvalgets side.

I 2006 har Udvalget foretaget én enkelt erhvervelse, som dels er finansieret ved tilvejebringelse af fondsmidler, dels ved forbrug af den resterende reservationsbevilling fra tidligere år. Reservationsbevillingen er nu næsten opbrugt.

Året har ud over den sædvanlige administrative behandling af ansøgninger især været præget af et par enkeltsager, som hver på deres måde har givet anledning til stor medieomtale. Kulturværdiudvalgets rolle i sagerne fremgår nedenfor.

Erland Kolding Nielsen
Formand

[Til toppen](#)

Udvalgets arbejde i beretningsåret

Kulturværdiudvalget har i 2006 afholdt 5 møder.

Udvalget har forhåndsgennemgået 31 auktionskataloger indeholdende 21.369 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m.

Udvalget har behandlet 27 individuelle ansøgninger om tilladelse til udførsel af 59 genstande samt af 24 samlinger af oldtidssager i alt 51 sager efter den danske lovgivning, og 23 ansøgninger om tilladelse til udførsel af 177 genstande efter EU-lovgivningen. Der henvises til den uddybende beskrivelse af de to ordninger nedenfor.

Arbejdet foretages af Udvalgets medlemmer og deres institutioner, Det Kongelige Bibliotek, Nationalmuseet, Rigsarkivet og Statens Museum for Kunst samt de tilknyttede netværksinstitutioner: Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Rosenborgsamlingen og Statens Forsvarshistoriske Museum.

[Til toppen](#)

Sag om udførsel af et maleri af André Derain

Kulturværdiudvalget fik i april 2006 en helt ekstraordinær sag om udførsel af et maleri af den franske impressionist André Derain (1880-1954), "Paysage á L'Estague" (malet i sommeren 1906), til behandling.

Udvalget var gennem Statens Museum for Kunst, der planlagde en stor Derain-udstilling senere på året, blevet opmærksom på, at maleriet den 3. maj 2006 skulle udbydes til salg hos auktionsfirmaet Sotheby's i New York, og spørgsmålet var, om maleriet var blevet lovligt udført af Danmark i henhold til kulturværdiloven og/eller EU-forordningen.

Maleriet, der har spillet en betydelig rolle for dansk kunst og danske kunstnere igennem det 20. århundrede, havde uafbrudt været i dansk privateje siden 1916, inden det dukkede op i New York. Det faldt således ikke ind under den danske kulturværdilovs beskyttelsesregler, idet maleriet ikke havde været i Danmark i 100 år, men ved udførsel ud af EU under forordningen, omsat i dansk lovgivning som lov nr. 1104 af 22. december 1993, hvor aldersgrænsen er sat til 50 år.

For en sikkerheds skyld indhentede Udvalget for det tilfælde, at maleriet skulle blive ført tilbage til Danmark, bemyndigelse fra kulturministeren til at bringe loven i anvendelse i henhold til kulturværdilovens § 2, stk. 4.

Kulturværdiudvalgets undersøgelse viste med hjælp fra Sotheby's advokat i Danmark, firmaet Rønne og Lundgren, at maleriet blev udført til Frankrig af auktionsfirmaet Ellekilde i 2004, kort efter at dette firma havde erhvervet det for et beskedent beløb fra en privat ejer, hvorfor det ikke faldt ind under kulturværdiloven. Derfra var billedet sendt til London til galleriet Stoppenbach & Delestre Ltd. (grundlagt i 1982). Herfra var det endeligt gået videre til Sotheby's i New York med en eksporttilladelse i henhold til EU-forordningen udstedt af den britiske kulturværdimyndighed, Museums, Libraries, and Archives Council.

Auktionsfirmaet Ellekildes roller i sagen gav i øvrigt anledning til, at boet efter den daværende ejer, af hvem auktionsfirmaets ejer Svend Erik Olsen erhvervede maleriet i august

2004, indgav politianmeldelse mod denne for mistanke om bedrageri i henhold til straffelovens § 279. Sagen er i skrivende stund ikke afgjort.

Maleriet blev solgt på auktionen for en sum af 6.8 mio. US \$, der imidlertid på foranledning af boets advokat blev indefrosset i 18 måneder med henblik på afklaring af, hvordan straffesagen samt et civilt søgsmål i Danmark falder ud.

Sagen gav anledning til megen presseomtale og i øvrigt til misforståelser omkring kulturværdibegrebets afgrænsninger konkret. Det er bl.a. en misforståelse at tro, at kulturværdilovgivningens kun gælder genstande af dansk proveniens. Udenlandske genstande kan have haft stor betydning for Danmark og har derfor en selvfølgelig plads i dansk kulturarv, hvis de både er gamle nok og har været i landet tilstrækkeligt længe.

[Til toppen](#)

Sag om Georg Brandes' Stambog

I marts 2006 blev Georg Brandes' (1842 – 1927) såkaldte stambog, som Kulturværdiudvalget havde taget forbehold for, solgt på Bruun Rasmussens Auktion nr. 755 til en dansk statsborger, som efterfølgende ansøgte Udvalget om udførselstilladelse. Stambogen blev i sin tid samlet af datteren Edith (1879 – 1968) og indeholder personlige breve til faderen, originale tegninger, signaturer og fotografier. Edith Brandes har forsynet en række af bidragene med håndskrevne kommentarer, som belyser forbindelsen til faderen.

Da stambogen som helhed ikke var over 100 år gammel, skulle kulturværdilovens § 2, stk. 4, i givet fald efter bemyndigelse fra kulturministeren bringes i anvendelse.

Forud for auktionen havde der været betydelig medieomtale af stambogen, som havde resulteret i, at en kreds af privatpersoner havde formået at indsamle et betydeligt beløb, bl.a. tilvejebragt på grundlag af private donationer og fondsmidler, med henblik på at kunne yde støtte til købe bogen til Det Kongelige Bibliotek og dermed sikre dens forbliven i Danmark. Imidlertid fik stambogen hammerslag ved et uventet højt beløb, mere end det dobbelte af vurderingen, og det lykkedes desværre ikke for Det Kongelige Bibliotek med støtte fra denne kreds at erhverve stambogen.

Kulturværdiudvalget fandt efterfølgende efter en samlet vurdering, at ansøgningen om udførselstilladelse skulle imødekommes, idet stambogen ikke er skabt af Georg Brandes selv. Den udgør en kollage af indførelser med forskellige berømt heder, som har handlet på opfordring af et familiemedlem. Underskrifterne har utvivlsomt en samlerværdi, men Kulturværdiudvalget fandt ikke, at stambogen som helhed har en sådan beskyttelsesværdig kulturværdi, der gør den til et umisteligt nationalt klenodie for Danmark.

Udvalget traf dermed afgørelse om, at den omtalte stambog ikke er en genstand, som findes omfattet af kulturværdiloven, herunder undtagelsesbestemmelsen i § 2, stk. 4, men Udvalget stillede imidlertid som betingelse for udførsel, at ejeren forinden denne gav Det Kongelige Bibliotek adgang til at kopiere stambogen, jf. kulturværdilovens § 8, hhv. arkivlovens § 48.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalgets ansvar ved udstedelse af udførselstilladelser for genstandes evt. ulovlige indførsel i Danmark

På givne foranledning har Kulturværdiudvalget på sit 127. møde den 4. december 2006 drøftet det forhold, at der i Danmark kan befinde sig genstande, der ved (gen)udførsel falder ind under loven, men hvor der kan være grund til mistanke om, at de i sin tid måtte være blevet ulovligt udført af oprindelseslandet og indført i Danmark.

Problemstillingen er, at ved Kulturværdiudvalgets meddelelse af udførselstilladelse kan en sådan anses for en form for "blåstempling" af en tidligere ulovlig handling, hvorved genstanden/e så at sige hvidvaskes i forhold til myndigheder og det udenlandske marked, og Kulturværdiudvalget kunne anses for at have medvirket hertil.

Forholdet er, at Udvalget ikke kan forhindre udførselstilladelse i nogle af disse sager, fordi kulturværdilovens § 7 i klart definerede tilfælde giver ejeren af visse genstande et retskrav på udførsel. Bestemmelsen foreskriver bl.a., at udførselstilladelse til kulturgenstande, der falder ind under de fastsatte kriterier i § 1, stk. 1-2 skal gives, "når ejeren godtgør, at genstanden er skabt uden for Danmark og indført hertil inden for de sidste 100 år".

I de seneste årtier er der fremkommet adskillige sager, hvor mistanke om ulovlig ud- og indførsel har været fremme.

På denne baggrund har Udvalget besluttet, at der fremover som en form for ansvarsfraskrivelse anføres følgende i udførselstilladelsen:

"Kulturværdiudvalget henleder opmærksomheden på, at der med den givne tilladelse ikke er taget stilling til, om den pågældende genstand er lovligt indført i Danmark, men blot at det efter kulturværdiloven er lovligt at udføre den".

Det indebærer således, at genstande, som - på den ene eller anden måde - måtte være ulovligt indført i landet, ikke blåstemples i forhold til genstandenes proveniens eller indførsel i landet, idet det understreges, at der alene er tale om en udførselstilladelse, som er uden præjudice i forhold til et evt. tidligere ulovligt forhold.

Kulturværdiudvalgets sekretariat vil fra den 1. januar 2007 anføre denne ansvarsfraskrivelse i de relevante udførselstilladelser.

[Til toppen](#)

Forbehold

I forbindelse med forhåndsgennemgangen af auktionskataloger har Kulturværdiudvalget i 2006 taget 5 forbehold, der ikke efterfølgende er omsat i udførselsforbud.

På Bruun Rasmussens auktion nr. 755 den 1. marts 2006 over dele af Saxhof-samlingen tog Udvalget forbehold for Georg Brandes stambog, jf. ovf.

På Museumsbygningens Kunstauktioner A/S auktion nr. 48 den 6. juni 2006 tog Udvalget forbehold for Schiønnings Visebog, et samlingsbind fra første halvdel af det 18. årh. bestående af i alt 93 viser og digte, heraf 54 skillingsviser, af bl.a. Thomas Kingo, Peder Dass, Peder Jensen Roskilde og Nic. Helvader. Det Kongelige Bibliotek erhvervede visebogen på auktionen.

Endvidere blev der på samme auktion taget forbehold for 6 danske bøger i to samlingsbind trykt af Johan Ballhorn i Lübeck i 1587. Disse erhvervede også af Det Kongelige Bibliotek.

På Bruun Rasmussens auktion nr. 765 den 12. december 2006 tog Udvalget forbehold for kat.nr. 4081, Bangsted-Arkivet, et privatarkiv efter journalisten og polarforskeren Helge Bangsted (1898-1974), der deltog i en række arktiske ekspeditioner i 1920'erne, bl.a. den 5. Thuleekspedition 1921-1924. Arkivet omfatter dagbøger, notes- og skitsebøger, tegninger og fotografier (hvoraf flere andre institutioner dog har kopier). Arktisk Institut erhvervede arkivet på auktionen.

På samme auktion blev der yderligere taget forbehold for kat.nr. 4111, en samling på 35 breve fra perioden 1910-16 fra digteren Johs. V. Jensen til den unge forfatter Ditleff Zeppelin (1887-1916), 2 breve fra Knut Hamsun til samme samt 15 notesbøger og manuskripter af Zeppelin, herunder til hans betydeligste romaner. Samlingen erhvervedes af Det Kongelige Bibliotek på auktionen.

[Til toppen](#)

Erhvervelser

I 2006 har Kulturværdiudvalget erhvervet 1 genstand:

Stambog fra August Bournonvilles hustru Helene Bournonville

På Bruun Rasmussens Auktion 751 d. 29. november 2005 solgtes som kat.nr. 3179 en stambog, der stammer for balletmester August Bournonville og hans hustru Helene Bournonville (1809-1895), og hvis indhold rækker over perioden 1843-1890. Den indeholder i alt 37 bidrag indført af parrets mange danske og udenlandske kunstner venner inden for en række af de datidige kunstarter. Stambogen blev solgt til en udenlandsk køber, der i konkurrence med Det Kongelige Bibliotek og en tredje byder erhvervede stambogen.

Det Kongelige Bibliotek havde haft kendskab til stambogens eksistens i hvert fald siden 1951, hvor litteraten, dr. phil. Jens Kruse i Jyllands Posten offentliggjort en kronik herom. Stambogen havde alene været i efterkommeres eje, og biblioteket, der har haft stambogen til låns i udstillingssammenhæng, havde gentagne gange givet tilbud om at erhverve den. Der kunne ikke være tvivl om, at stambogen måtte vurderes både som et national klenodie i sig selv og af stor betydning ud fra den danske stambogstradition, som nationalbiblioteket har så rige samlinger til, dokumenteret gennem årene af især fhv. overarkivar, dr. phil. Vello Helk i adskillige afhandlinger og bøger, bl.a. i bibliotekets videnskabelige årbog *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*.

Stambogen er unik ved udelukkende at indeholde deciderede kunstneriske bidrag i form af originale digte, tegninger, akvareller, teaterscenografier, teaterkostumer og portrætter samt

musikalske incipits skabt af en overordentlig bred dansk og international kreds af kunstnere, der alle kom i Bournonville-parrets hjem.

Stambogens kunstneriske bidrag giver, når de ses i sammenhæng, et sjældent indblik i guldalderens kunstneriske bredde og alsidighed, hvad angår såvel genrer som udtryksform. Ligeledes giver stambogen et enestående billede af den store kreds af samtidens førende kunstnere, som samledes omkring dette fremtrædende ægtepar i den danske guldalder. Stambogens bevaringstilstand er meget fornem, og samtlige bidrag fremtræder i ubeskadiget form.

På denne baggrund besluttede Kulturværdiudvalget at afslå ansøgningen om udførselstilladelse og efterfølgende at fremsætte et overtagelsestilbud på hammerslagspris plus auktionsomkostninger på i alt kr. kr. 262.500, som den udenlandske køber accepterede. Købsprisen tilvejebragtes dels gennem trækning på Udvalgets tilbageværende reservationsbevilling samt en meget betydelig støtte fra Bikubenfonden til Det Kongelige Bibliotek, som stambogen efterfølgende overdroges til.

[Til toppen](#)

Forhåndsgennemgangen

En betydelig del af Kulturværdiudvalgets arbejde består i en forhåndsgennemgang af auktionskataloger. Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i § 9 i bekendtgørelsen om sikring af kulturværdier i Danmark og går ud på, at Udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af visse genstande. Katalogerne skal derfor være Udvalget og sekretariatet i hænde senest 10 dage før auktionen, for at man kan nå at gennemgå og forhåndsvurdere indholdet.

Udvalget meddeler på baggrund heraf, hvilke genstande og værker Udvalget på forhånd tager forbehold for, dvs. de genstande og værker, der ved salg til udlandet gennem efterfølgende ansøgning kræves forelagt Udvalget til nærmere bedømmelse og afgørelse, før en tilladelse til udførsel kan gives. Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, skal Kulturværdiudvalget i medfør af lovens § 11 fremsætte et købstilbud, der svarer til hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger, svarende til købers nettokøbspris.

Forhåndsgennemgangen kan desuden bevirke, at Udvalget indstiller til Kulturministeren om at træffe beslutning i henhold til lovens dispensationsbestemmelse, jf. § 2, stk. 4. Udvalget har i 1997 præciseret, at Udvalgets forbehold også kan omfatte genstande, der efterfølgende vil kræve indstilling til Kulturministeren. Katalognumre, for hvilke der ikke tages forbehold, kan omvendt frit udføres efter auktionen.

Kulturværdiudvalget havde i 2006 aftaler om forhåndsgennemgang af kataloger med 5 auktionshuse: Ellekilde, Museumsbygningen og Bruun Rasmussen, samt CopenArt Auctions og Thomas Høiland Auktioner for så vidt angår møntkataloger.

I 2006 ophørte auktionsfirmaerne Ellekilde og CopenArt Auctions, hvorved aftalerne om forhåndsgennemgang er bortfaldet.

[Til toppen](#)

Individuelle ansøgninger

Det fremgår af lovens § 11, at Kulturværdiudvalget skal fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til markedsprisen, såfremt en ansøgning om udførselstilladelse afslås.

Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for Udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitetshandler Union, Den Danske Antikvarboghandlerforening og Kunst- og Antikvitets handlerringen.

Kulturværdiudvalget har i 2006 modtaget 27 individuelle ansøgninger om udførselstilladelse for kulturgenstande i privateje. De blev alle bevilget.

[Til toppen](#)

EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande

Efter etableringen af det indre marked, hvor grænsekontrol som hovedregel bortfalder mellem EU-landene, er det dog besluttet, at de enkelte EU-landes nationale kulturbeskyttelsesregler fortsat er gældende. Etableringen af det indre marked har således intet ændret ved den danske kulturværdilov eller den praksis, der er gældende i relation til loven. Det er fortsat denne lov, der regulerer, hvornår og under hvilke betingelser der kan nedlægges forbud mod udførsel af kulturgenstande fra Danmark til såvel EU-lande som lande uden for EU.

For at styrke de nationale beskyttelsesinteresser er der tillige skabt et fælles regelsæt, der skal hindre ulovlig udførsel af kulturgenstande ud over EU's fælles toldgrænser i henhold til Rådets Forordning nr. 3911/92 af 9. december 1992, om udførsel af kulturgoder. Forordningen trådte i kraft 1. april 1993. Disse regler om udførsel til lande uden for EU betyder, at der ved udførsel af bestemte kulturgenstande skal foreligge en udførselstilladelse, og at der i disse tilfælde skal anvendes en særlig europæisk ansøgningsformular. Ligesom det er det danske Kulturværdiudvalg, der administrerer den danske lov, er det også Udvalget, der administrerer det fælles EU-regelsæt for det danske område.

Ansøgninger om udførsel af kulturgenstande til tredjelande skal således også fremsendes til Kulturværdiudvalget, der i hvert enkelt tilfælde træffer beslutning om udførselstilladelse. Der er visse forskelle i de to regelsæt med henblik på kategorier og værdigrænser, og ordningen indebærer, at der også skal søges om udførselstilladelse i en række tilfælde, hvor en tilladelse ikke er nødvendig efter den danske kulturværdilov. Kulturministeriet har tidligere udsendt en vejledning, der bl.a. præciserer de områder, der er dækket af denne ordning.

Kulturværdiudvalget har i 2006 modtaget 23 ansøgninger om udførsel af 177 enkeltværker i henhold til EU-forordningen. Alle 23 ansøgninger kom fra museer og privatpersoner, som ønskede en midlertidig udførsel til udstillinger eller undersøgelser i udlandet.

[Til toppen](#)

Kulturgenstande i privateje belagt med udførselsforbud

Ved udgangen af 2006 er følgende udenlandsk privatejede kulturgenstande, som alle befinder sig i Danmark, belagt med udførselsforbud:

1. C.W. Eckersbergs maleri *Fruentimmer paa Gaden i Blæst efter Regn* (1830), 1996;
2. Carl Blochs portrætmaleri af *H.C. Andersen* (1869), 1997;
3. Wilhelm Marstrands maleri *Liggende Model* (1833), 1998;
4. C.W. Eckersbergs maleri *Udsigt gennem en Dør til løbende Figurer* (1845), 1998.

Endvidere er ved udgangen af 2006 følgende danske privatejede kulturgenstande, som alle befinder sig i Danmark, belagt med udførselsforbud:

1. Laurids Tuxens maleri *Man rejser sig fra bordet* (1906), 1991.
2. En *Amati violin* (1627), 2001.

Årstallet i parentes henviser til oprindelsesåret, mens det andet årstal angiver året for nedlæggelse af udførselsforbud.

[Til toppen](#)

Udvalgets økonomiske rammer

Regeringen besluttede ved finansloven for 2002 at ændre finansieringsprincippet for erhvervelse af genstande belagt med udførselsforbud efter lovens § 11. Det fremgik af bemærkningerne til finansloven, at ”udgifter til formålet afholdes fra 2002 af den statslige institution, under hvis område erhvervelsen hører. Udgiften vil kunne afholdes foreløbigt af ministeriets reserver”.

Kulturværdiudvalgets drift afholdes via Kulturarvsstyrelsen.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalgets sekretariat

Kulturværdiudvalgets sekretariat er henlagt til Kulturarvsstyrelsen og blev i beretningsåret varetaget af kontorfuldmægtig Eva Arnfeldt Jensen. Udvalgets juridiske sekretær var fuldmægtig, cand.jur. Jacob Christian Bertram, der fratrådte ved udgangen af 2006. Hvervet er herefter overtaget af specialkonsulent, cand. jur. Susanne Thuesen Simonsen.

[Til toppen](#)

Regnskab for 2006

Fra 2005 overførtes til 2006 et akkumuleret beløb på 293.778 kr. Der er ikke bevilget midler i 2006.

I 2006 har Kulturværdiudvalget afholdt en udgift på 112.500 kr. Årets erhvervelse blev finansieret dels med fondsmidler dels af den resterende reservationsbevilling.

Til 2007 overføres således et akkumuleret overskud på 181.278 kr.

Kulturværdiudvalget, d. 30. maj 2007.